Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0821U100657

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 23-04-2021

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Матвеєва Наталя Романівна

2. Matveieva Natalia

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Гуманітарні науки. Філологія

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 21-04-2021

Спеціальність за освітою: "Українська мова і література, англійська мова"

Місце роботи здобувача: Інститут української мови НАН України

Код за ЄДРПОУ: 21569266

Місцезнаходження: вул. Грушевського, 4, м. Київ, 01001, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 58.053.006

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, м. Тернопіль, Тернопільський р-н., Тернопільська обл., 46027, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут української мови НАН України

Код за ЄДРПОУ: 21569266

Місцезнаходження: вул. Грушевського, 4, м. Київ, 01001, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 16.21.13

Тема дисертації:

1. «Українсько-російський білінгвізм і диглосія в сучасному комунікативному просторі Києва»
2. "Ukrainian-Russian bilingualism and diglossia in Kyiv modern communicative space"

Реферат/анотація:

1. Об'єкт дослідження – мовна ситуація Києва й мовна поведінка киян-білінгвів. Предмет – українсько-російський білінгвізм і диглосія в сучасному комунікативному просторі Києва. Мета роботи – проаналізувати поширення білінгвізму й диглосії в місті, дослідити мовну поведінку киян в умовах двомовності. Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що це перше після 2000 року системне дослідження мовної ситуації Києва. На основі проведеного соціолінгвістичного обстеження виявлено функціональне співвідношення української та російської мов у різних сферах комунікативного простору міста. Уперше в українській соціолінгвістиці здійснено аналіз мовної поведінки мешканців столиці у формальних і неформальних сферах спілкування. Порівняння результатів проведеного дослідження з даними соціолінгвістичного обстеження Києва 2000 року дало змогу виявити зміни у білінгвальній ситуації столиці, зокрема зростання престижу української мови та позитивні тенденції в розширенні сфер її функціонування.

Практичне значення дисертації пов'язане з можливістю використання матеріалів для проведення майбутніх соціолінгвістичних досліджень. Отримані дані стануть корисними в розробці лекційних курсів і спецкурсів із соціолінгвістики. На підставі результатів дисертації можна сформулювати практичні рекомендації для державної мовної політики. Результати дослідження. У дисертаційній роботі поглиблено наукове опрацювання понять білінгвізму й диглосії, а також критеріїв їхнього розмежування. Встановлено, що обидва явища можуть існувати одночасно в одному мовному колективі. Подано історію зросійщення Києва шляхом тривалої асиміляції українського народу, на основі чого обґрунтовано причини, що призвели до конфліктності нинішньої мовної ситуації. Для соціолінгвістичного опису мовної ситуації в Україні використано результати масового опитування, отримані в межах проєкту AZ № 90217. Зокрема, проаналізовано ставлення мешканців різних міст України до статусу української та російської мов і державної мовної політики, охарактеризовано їхні погляди на вживання двох мов сьогодні та в перспективі, визначено ступінь престижності / непрестижності мовних кодів у свідомості респондентів і рівень конфліктності мовних проблем у білінгвальному суспільстві. Доведено, що в комунікативному просторі країни панують білінгвізм і диглосія, визначальною ознакою якої на сучасному етапі є диференціація формальної чи неформальної комунікації. Задля вивчення мовної ситуації в Києві були залучені матеріали Всеукраїнського перепису населення 2001 р. й результати декількох анкетувань. На підставі цих даних з'ясовано тенденції використання української та російської мов у різних ситуаціях спілкування киян. Становище української та російської мов у молодіжному середовищі столиці вивчали на основі власного анкетування, проведеного серед студентів чотирьох київських університетів у 2017 р. У процесі опитування було визначено рівень престижу двох мов, мотивацію і причини перемикання мовних кодів, пріоритети у виборі мови під час формального й неформального спілкування та погляди студентів на вживання обох мов у перспективі. Доведено, що мовна ситуація в студентському середовищі, як і по всій Україні, є двомовною. У дисертації проаналізовано мовлення державних службовців із метою з'ясування особливостей їхньої мовної поведінки. Встановлено, що, попри обов'язкову вимогу використовувати державну мову в процесі виконання посадових обов'язків, держслужбовці часто її не дотримуються, перемикаючи й змішуючи мовні коди, а то й зовсім уживаючи російську. З огляду на отримані результати дослідження охарактеризовано динаміку мовної ситуації в столиці й перспективи її послідовної трансформації в напрямку української монолінгвальності. Спрогнозовано подальше закріплення державної мови у формальному спілкуванні, а в неформальному поступове витіснення нею російської. Визначено, що для подібних змін необхідні обмірковані дії представників влади, якісна освіта й одномовний простір у середовищі навчальних закладів, здійснення контролю над мовним режимом в офіційних сферах.

2. The focus of our attention is Kyiv. Firstly, because it is the capital, whose language situation has an effect on the entire population of the country. Secondly, it is the city where the group of bilinguals significantly exceeds the average indicator of the bilingual groups in other large cities of Ukraine. The object of the research is the language situation of Kyiv and the language behavior of Kyiv bilinguals. The subject of the study is Ukrainian-Russian bilingualism and diglossia in the modern communicative space of Kyiv. The purpose of the work is to analyze the bilingualism and diglossia in the city, to investigate the language behavior of Kyiv inhabitants in bilingual situations. The scientific novelty of the dissertation is that this is the first systematic study of the language situation in Kyiv since 2000. On the basis of the conducted sociolinguistic survey, the functional usage of the Ukrainian and Russian languages in different spheres of communicative space of the city is revealed. The analysis of the language behavior of the capital's residents in formal and informal spheres of communication was presented for the first time in Ukrainian sociolinguistics. A comparison of the results of our study with the data of the sociolinguistic survey of Kyiv in 2000 revealed changes in the bilingual situation of the capital, in particular the growing prestige of the Ukrainian language. The practical significance of the dissertation is related to the possibility of using the materials for future sociolinguistic research. These data will help to develop the lecture courses and special courses in sociolinguistics. Research materials can be used to formulate practical recommendations for the state language policy. Research results. In the dissertation, the concepts of bilingualism and diglossia are characterized in full detail, as well as the criteria of their differentiation. It is defined that both phenomena can exist

simultaneously in the same language society. The history of the russification of Kyiv by the way of the continuous assimilation of the Ukrainian people is presented. In order to describe the language situation in Ukraine the results of the mass survey, conducted within the project AZ № 90217, have been used. Analyzed here are the attitudes of the residents of different Ukrainian cities to the status of the Ukrainian and Russian languages and state language policy, their views on the use of two languages today and in the future, the degree of the prestige of both language codes in the minds of the respondents, and the level of conflict of language problems in a bilingual society. It is proved that bilingualism and diglossia exist in the communicative space of the country. The defining feature of diglossia at present is the differentiation of formal or informal communication. To study the Kyiv language situation we use the materials of the All-Ukrainian Population Census 2001 and the results of some surveys. On the basis of these data the tendencies of using Ukrainian and Russian in different spheres of communication in Kyiv, including formal and informal communication, are outlined. In our study, we analyze the language behavior of the most popular Kyiv universities' students in order to identify their attitude to the language problems in Ukraine. Thus, in 2017 the survey was conducted among the students of 4 universities. During the questionnaire motivation for code-switching, the preferable language for formal and informal communication, the issue of language resistance, and the students' thoughts of the usage of the Ukrainian and Russian languages in the future have been determined. The language situation in the students' environment, as well as throughout whole Ukraine, is bilingual. One more aspect of the thesis is the analysis of the speech of the civil servants during their work in order to determine the peculiarities of their language behavior. It is found that despite the official requirement to use the state language at work, the civil servants often switch and mix language codes, and even use Russian. According to the results of the investigation, the dynamics of the language situation in the capital and the perspectives for its further transformation towards monolingualism are characterized. It is predicted that the state language will be the main one in the formal communication of Ukrainians and, in the informal it will gradually force out Russian. It is determined that we need the relevant actions of the authorities, qualitative education, and monolingual space in the environment of the educational institutions, control over the language regime in official spheres.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Масенко Лариса Терентіївна

2. Masenko Larysa Terentiyivna

Кваліфікація: д.філол.н., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Костусяк Наталія Миколаївна
2. Kostusiak Nataliya Mykolayivna

Кваліфікація: д. філол. н., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кравченко Людмила Олександрівна
2. Kravchenko Liudmyla Oleksandrivna

Кваліфікація: к.філол.н., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Струганець Любов Василівна

2. Струганець Любов Василівна

Кваліфікація: д.філол.н., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пежинська Ольга Михайлівна

2. Pezhynska Olha Mykhailivna

Кваліфікація: к. філол. н., 10.02.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради Косович Ольга Василівна

Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні Косович Ольга Василівна

Відповідальний за підготовку облікових документів

Реєстратор

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Т.А.